

Fra få anparter til mange bruk på fire tiår

Om et bruksnavn og eiendomsutvikling på Jåtten

Torgeir H. Persett

Østvold heter bruket gründer og senere bilforhandler Peder Severin Fjetland kjøpte av sin kones farfar i 1928. Navnet Østvold på Jåtten-gårdens bruk nummer 31 er derfor, for noen, synonymt med Fjetland-gården. Mens det for andre, også lokalt, er et mindre kjent bruksnavn. Vi skal se at navnet passer godt til gården opp under Jåttåhaugen, og til området hvor denne ligger.

Utsikt mot sørøst fra Jåttåhaugen en vinterdag i 2015 – Litt mer buskas og bebyggelse som skimtes mellom trærne, men i stort ikke så veldig ulikt utsikten en fin dag for 150 år siden.

Foto THPersett

Denne historien handler litt om Østvold-navnet, men mest om østvoldens eiere og deres eiendommer fra 1840-årene og framover mot neste århundreskifte. Den forteller oss også litt om Rogaland på 1800-tallet, med gårdsdeling og migrasjon fra Ryfylke og Jæren til landbrukskommunen Hetland rundt Stavanger. Vi er i en tid hvor privatøkonomiske mellomværende ofte var relasjonelt betinget, og henstandskjøp kunne ha tøffe konsekvenser om ikke betingelsene ble innfridd som avtalt. Ofte måtte familie og bekjente trø til om situasjonen skulle reddes. Statlige hjelpeordninger var det lite av, og myndigheter eller finansselskap sto ikke i kø for å assistere folk ut av en vanskelig økonomi.

En sildegrossist fra sildebyen Stavanger kjøpte i 1840-årene to *anparter* i Jåtten. Var det gevinsten fra forretningsvirksomheten i Stavanger som her ble 'saltet ned' i eiendom, eller...? Grosserereren, Tønnes Johannes Tønnesen, bosatt i Nygaten 9, kjøpte høsten 1847 deler av løpenumrene (LN^o) 88a og 87a. Forretningen i Stavanger har tilsynelatende gått greit, men betalingsutsettelse og pantsetting var også del av kjøpebetingelsene. I så måte har ikke tiden forandret så mye.

Tønnes Johannes var født på Håland i Sokndal i 1801. Han vokste opp på bruk 2 her, og kom til Stavanger i 1829. Her drev han ulike typer handelsvirksomhet, også som sildegrossist. Han var sentral i byens haugianermiljø, og hadde verv i det offentlige Stavanger. Foreldrene var Tønnes Johanneson Håland og Anna Ellefsdatter, hun fra Store Egeli i Sokndal.

Etter hvert videresolgte Tønnes Johannes en del av anparten fra LN^o 88a til Tønnes Pedersen fra Mandal; et *Engstykke beliggende på den såkaldte Östvold*, heter det fra *Sommer thinget for Hetlands Thinglag* den 16. juli i 1851. Formuleringen i *Skyldsætnings*¹-dokumentet tilsier imidlertid at *Östvold* kan være mer enn bruket Tønnes Pedersen kjøpte, selv om det i ettertid var dette bruket som fikk bære Østvold-navnet videre.

En voll er en engslette, og slik terrenget var, og i skrivende stund til dels fortsatt er, øst for der det gamle klyngetunet på Jåtten lå, synes navnet Østvold naturlig, både for området, mellom Jåttåhaugen og Jåttåvågen, og for det spesifikke bruket Tønnes Pedersen kjøpte tett ved tunet og haugen.

Den nevnte julidagen i 1851 fikk Tønnes Johannes tinglest eiendomsretten til følgende *anparter* i Jåtten-gården:

¹ **Skylddeling/Skyldsetting.** Ved deling av eiendom blir de nye eiendommene beskrevet, oppmålt og gitt en verdi for skattemessig bruk

- Av LN^o 88a ca 20% av skylden. Ifølge matrikkelen² var Jacob Larsen bruker i 1838. Han solgte i 1839 en part av 88a til Thore Larsen, som så videresolgte av dette igjen til Tønnes Johannes, etter først å ha solgt en mindre del av sin part til Asser Enoksen.
- Halvdelen av LN^o 87a hvor Halvor Thorsen i 1838 var oppsitter. Denne parten besto av delene:
 - Östvold
 - Hillebergheien
 - Vestergaard.

På tinget denne sommerdagen opplyste Tønnes Johannes videre å ha videresolgt litt av anparten i LN^o 87a til Nils Pedersen. Ned mot Jåttåvågen. Fra tingmøtet sies om Nils' andel, at den har Tønnes Johannes i *Dag givet Navn af Östvold*.

Østvold er således brukt både om engstykket fra LN^o 88a som var solgt til mandalitten Tønnes Pedersen, det som senere skulle bli gården til familien Fjetland oppe ved Jåttåhaugen, og om delen Nils Pedersen kjøpte fra LN^o 87a i Jåttåvågen. Kan det tolkes at Tønnes Johannes er den som gir området dette navnet?

Så enkelt er det nok ikke. Vi finner Østvold-navnet brukt – i hvert fall som fellesnavnet østvolden – også før 1851.

Anpartene Tønnes Johannes kjøpte i 1847 finner vi fra Svartholen i sørvest, ved Jåtten-gårdens grense mot Røyneberg og dagens Sola kommune, til Jåttåvågen og Gandsfjorden i øst. Partene Hillebergheien og Vestergaard ligger vest for klyngetunet ved Jåttåhaugen. Østvold-delene ligger i skråningen, på vollen, øst for haugen og tunet. 88a-delen ned mot området ved dagens Diagonalen og Jåtten skole, 87a-delen helt ned til Jåttåvågen.

Nils Pedersen betalte 200 Spd (Spesiedaler³) for strandeieendommen i Jåttåvågen. Halvdelen av de 400 Spd-ene Tønnes Pedersen betalte for et mindre areal oppe ved Jåttåhaugen, nær det gamle tunet. Det kan ved første øyekast kanskje fortelle at 'sentralt' og høytliggende Østvold var en mer attraktiv landbrukseiendom enn en kald trekkfull strandtomt nede i fjæresteinene. Stykket Nils kjøper er imidlertid større og har høyere skyld enn det til Tønnes Pedersen, så prisen kan kanskje ha en relasjonell forklaring; Nils er svoger til Tønnes Johannes, gift med hans søster Marie i april 1844.

Halvor Thorsen Jaatten dør høsten 1844. I 1838 er han – som nevnt - oppsitter på LN^o 87a. Etter Halvors død blir 87a delt i to. Jærbuene og søskenbarna Asbjørn Asbjørnsen Vik og Gabriel Rasmussen Bore arver hver sin halvdel. Egentlig er det mor til Asbjørn som arver, men ved skiftet etter faren Asbjørn Sivertson Skeije, som dør i januar 1846, overtar Asbjørn jr. denne ene halve gårdparten på Jåtten, men videreselger nokså raskt sin del til Tønnes Johannes.

Gabriel er nok kommet til sin arv tidligere, da han allerede i 1842 låner 104 SpD av sin bror Cornelius, mot pant i sin *Eiendom med paastaaende Huse samt til- og underliggende Herligheder og Rettigheder* på Jåtten. Han måtte på denne tiden også gjennom flere eksekusjonsforretninger etter gjeld til ulike kjøpmenn. Å få det til å gå rundt økonomisk var ingen selvfølge.

Gabriel og Asbjørn var barnebarn til Anders Omundson Braut fra Skas i Klepp. Han var etter hvert blitt den egentlige eieren av LN^o 87a på Jåtten. Ved arv og utkjøp av medarvinger hadde han samlet morfaren, Tørres Tørresson Grannæs, sine deler av Jåtten-gården. Anders Omundson Braut var søskenbarn til Halvor Thorsen Jaattens farmor. Sett med dagens øyne forteller dette om relativt tette bånd mellom, for oss, fjerne slektninger: Halvor var firmenning til de to, Gabriel og Asbjørn jr., som arver jorda 'hans' på Jåtten.

Delingen av LN^o 87a mellom Gabriel og Tønnes Johannes blir gjort i 1847:

² En **matrikkel** er et offentlig register over eiendommer.

³ **Spesiedaler** – norsk myntenhet, ved overgang til kroner og øre i 1875 ble 1 SpD satt til 4 kr. 1 SpD = 5 Ort = 120 Skilling

På vestsiden av klyngetunet omfattet LN^o 87a teiger beliggende i en sektor ut fra tunet i retning Boregeilen og Valaberget lengst mot nord, og Svartholen, Svartholmyra og dagens Solasplitten i vest og sør.

Delelinjen mellom de to her vest for tunet, *1ste Linie*, starter like ved Halvor Thorsens tidligere ... *Hævdelade i Midten af Qvievands Veiden. Linien gaaer omtrent mod Vest Nord-vest ... i lige Linie til en nedsat Steen i nedre Kant af Stogageren; fra denne Skiftesteen gaaer Linien i Nordvest ... til ... omtrent ved det sydøstre Hjørne af Aslagsteens Haugen; herfra vender Linien mod Syd og følger Steengjærdet til 7 Alen⁴ nordenfor Thore Hansens Hauge, ...; fra denne gaaer Linien omtrent mod Vest til Nord ... til en paa Heien nedsat Steen, herfra gaaer Linien omtrent i Nordvest i lige Linie over Heien og Myren til en ved Skiftet ved Huusmandspladset Svartholen nedsat Steen ...*

1ste Linie mellom Tønnes Johannes og Gabriel går ut fra tunet mellom de to geilene Boregeilen og Sandgadå, og avsluttes av linjen fra Motorveien mot NV fram til skiftet med Svartholen. Mellom disse litt i skiftende retninger.

Kart: Stavanger kom.eByggWeb/Grafikk THPersett

Jåttengårdenes andeler i husmannsplassen Svartholen ble solgt og matrikkulert. Tinglest i 1848. I dette inngikk også deler av LN^o 87a's med like deler fra de to, Tønnes Johannes og Gabriel. Tønnes Johannes' bidrag kom fra hans Vestergaard.

Sandgadå og Boregeilen var to geiler som opprinnelig startet oppe ved det gamle tunet og strakte seg ut mot vest og nordvest. Det meste av Sandgadå er fortsatt inntakt, dels som geil og dels som vei. En mindre del av Boregeilen finnes også, som en liten veistubb mot nordvest fra Jåttåveien.

På østsiden av tunet startet *2^{den} Linie* mellom Gabriel og Tønnes Johannes ved Thore og Anders [Hansens] Geil [dagens Ungdomsgeilen]; i vestre Ende af Steengjærdet, som er opført mellem Østvolden og Østvoldmyren. Derfra mod øst til en ved østre side av Landeveien nedsat Steen; fra denne ... mod Nordost i lige linie til en nedsat Steen i Söen.

Tønnes Johannes får her den nordre delen, Østvolden. I nord og vest grenser denne til anparten han hadde kjøpt fra LN^o 88a. Parten fra LN^o 87a som han videreselger til Nils Pedersen ligger, som nevnt, *neden eller östenfor Landeveien som ved Steengjærder er innhægnet og stöder ned til Söen.*

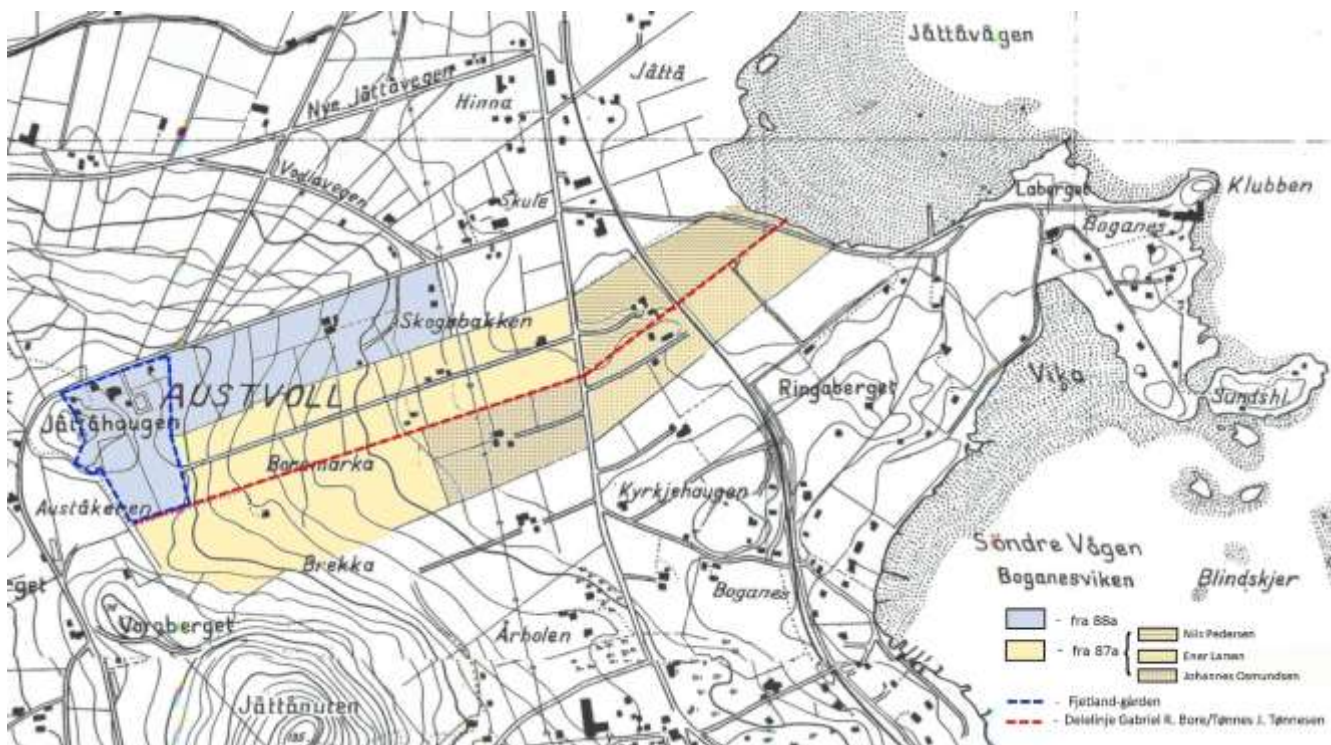
Etter de omtalte salgene 'på østsiden' ligger de to delene Tønnes Johannes selv beholder fra 87a og 88a, samlet.

Gabriel fikk her søndre del med blant annet Østvoldmyren og det meste av det som kom til å hete Boremarka. Han videreselger i 1850 et området øst for hovedveien til Ener Larsen fra Stokka i Sandnes (Høyland). Ener var gift med Ingeborg Andersdtr fra Boganes, datter til Anders Andersen Reianes, som ættet fra Talgje/Finnøy og Rennesøy, og senere drev teglverket og mursteinsfabrikken på Boganes. Mor til Ingeborg var Serina Zimmermann fra Sandnes, datter til Hermann Zimmermann som var sentral i oppbyggingen av tegl- og pottemakerindustrien der.

Matrikkelen fra 1850 ga Gabriels del av LN^o 87a nytt løpenummer 116, og bruket han solgte til Ener Larsen, fikk løpenummer 117.

I 1854 selger Gabriel nok en parsell. Også denne gangen på østsiden av tunet, like vest for landeveien. LN^o 116 blir da delt i 116a og b. Johannes Osmundsen *Bogenæs* er kjøper av 116b. Han eier også en strandparsell på Boganes, LN^o 145b, som han året før har kjøpt av Ole Gitlesen

⁴ Alen – lengdeenhet, 1 Alen = 62,74 cm (i Norge i 1875)

Delelinjen, 2^{den} linie, mellom Gabriel og Tønnes Johannes. Kartet er fra 1950-årene, markeringene er likevel omtrent som ved delingen 100 år tidligere. Kartet bekrefter også navnet Østvold (Austvoll) brukt om et større område enn Fjetland-gården. Kartet viser dessuten Boremærka, som i hht. eiendomsgrensene skulle vært markert en tanke lenger mot sør.

Kart: Widerøe/Grafikk THPersett

Tjessem, i området ved Boganesvika. Dette etter at Ole to år tidligere hadde solgt LN^o 145a, senere bruk 56, til Lars Svendsen Haaland fra Nærbø. Blant annet kommer eiendommene som i dag har adresse Boganesstraen og Gauselstraen fra strandparsellen Johannes her kjøpte av Ole.

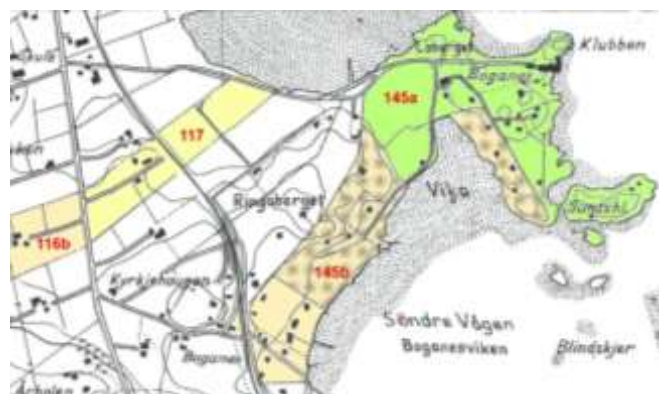
Sønn til Lars, Svend Larsen *Bogenæs*, kjøpte senere også en del av 145b, det som siden ble bruk nr 75. Lars og Svend har etterkommere som fortsatt har deler av jorda forfedrene kjøpte for mer enn hundre og hundreogfemti år siden. Ole Gitlesen hadde i sine yngre dager, drøyt førti år tidligere, vært en av initiativtakerne til teglverket på Boganes.

Johannes Osmundsen *Bogenæs* var født på Stangeland i Sandnes av foreldre Osmund Olsen Nygaard og hustru Martha Omundsdtr Buggeland. Tilnavnet Nygaard er også tidvis brukt for Johannes.

I april 1870 overlater Johannes det formelle eierskapet til sine gårdparter på Boganes og Jåtten, til sin 15 år gamle *Stedesøn* Bjørn Andreas Larsen Fuglesten. Lensmannen er guttens verge. Johannes er da 58 år gammel og skal til sin død ha bruksrett til brukene. Han dør imidlertid allerede 4. juni dette året.

Ener Larsen beholder sin gårdpart LN^o 117 i 14 år. Da selger han til Rasmus Rasmussen fra Thu i Klepp. Selv drar Ener og familien til Amerika. Han er registrert i 1870-folketellingen for Chicago. Rasmus har gården i cirka 6 år. Han videreselger i 1870 til Nils Knudsen Lien fra Helleland og flytter selv med familien tilbake til Klepp, til bruk 2 (LN^o 60b) på Fjogstad. Nils Knudsen Lien og kona Serina Thorsdatter Wølstad bodde på Egenesløkke 5 D før de flyttet til Jåtten.

Folketellingen i 1865 forteller at en annen Rasmus Rasmussen bor på LN^o 116a.

Ole Gitlesens eiendom ved Boganesvika, 145. Han selger 145a til Lars Svendsen Haaland fra Nærbø og 145b til Johannes Osmundsen Nygaard fra Sandnes. Johannes kjøper også 116b på Jåtten. Ener Larsen eier 117. Skravert del av 145b kjøpes senere av Svend Larsen Boganes før han også overtar 145a.

Kart Widerøe/Grafikk THPersett

Denne Rasmus er ugift og yngste bror til Gabriel Rasmussen Bore. Han bor her sammen med Berthe Marie Pedersdatter Borsheim, som *styrer hans Husholdning*. Rasmus eier et bruk på Hodne i Klepp, men leier dette ut, inntil han og Berthe flytter tilbake dit i 1868. Berthe fortsetter å bo på Hodne også etter Rasmus' død i 1887. I 1910 er hun der enda, nå som *husholder* for nevøen til Rasmus. Hun dør på Hodne i 1918, 91 år gammel.

På forlangende fra sin bror Cornelius, må Gabriel i 1869 selge LN^o 116a. En annen bror, Hans, kjøper på tvangsauksjon, og videre selger året etter til brødrene Torger og Torsten Torstensen fra husmannsplassen Sletten under Haaland i Frafjord. I hjembygda Frafjord het det at brødrene hadde kjøpt «Boreparten» på Jåtten. 116a deles likt mellom de to, og blir til 116a og 116c. Østsiden og vestsiden deles hver for seg: *Indmarkens besynderlige Figur og Ulighed i Forbindelse med Dyrkning og Jordart hadde til fælles at man ansaa det aldeles nødvendigt til en ligelig Fordeling at udlægge hver Part [øst- og vestsiden] i 2 dele*. Etter delingen får Torsten 116a, Torger 116c, mens noe i vest forblir felles.

Klepp-buen Gabriel R. Bore har etterlatt seg tydelige spor på Jåttå, både øst og vest for tunet. Stavanger byleksikon gir en litt annen forklaring på geilnavnet, men fakta er at begge veistubbene ligger i tilknytning til jorda Gabriel i sin tid eide.

Foto THPersett

I 1886 er jorda Gabriel R. Bore arvet i 1840-årene, LN^o 116 og 117, ytterligere delt og hadde gitt jord til brukene med bruksnummer fra 11 til 21. Men allerede i 1861 hadde Gabriel bosatt seg på Ullandhaug, på LN^o 233c og 237c - senere bruk 4 - som han kjøpte av svigerfaren Torger Olsen.

Fra Boremarka i dag (2016), med Østvolden i bakgrunnen – Byen kommer stadig nærmere og mye av arealet vi her ser er nå avsatt til boliger. 2^{den} Linie-grensen mellom Gabriel og Tønnes Johannes, fulgte steingjerdet vi så vidt skimter midt i bildet. Jordet i forkant var den gangen utmark som tilhørte LN^o 116a, senere bruk nummer 11, og Torsten Torstensens.

Foto THPersett

Tønnes Johannes' andel i LN^o 88a er i 1850 gitt nytt løpenummer 122, og andelene hans i LN^o 87a har fått nummer 118. Nye løpenumre følger de gamle eiendommene og personene som nå eier.

Når Tønnes Johannes i 1851 selger til Nils Pedersen, blir Østvold-delen av 118 delt i 118a og b. Nils kjøper 118a og Tønnes J. beholder b-delen. Andelene på vestsiden, Hillebergheien og Vester-gaard, får henholdsvis løpenumrene 118c og 118d.

Delingen av 122 blir tilsvarende. Tønnes Pedersen kjøper 122a i 1851 og Tønnes Johannes beholder i første omgang resten, 122b, selv. I skjøtet Tønnes Pedersen mottar heter det:

Skiftegjærdet mellem Sælger og Kjøber paa östre Side gaaer efter nedsatte Mærker fra Veien mod Syd nedenom Vaaningshuset i lige linje, derefter imellem dette og Sælgerens Lade i Vinkel opad og derefter i en Cirkel rundt om Laden for at Sælgeren kan beholde fri kjørsel om denne.

122b – senere bruk 32 – ligger østenfor 122a. Samtidig har 122a en grenselinje i sirkelbue kun mot Jåttåhaugen, mot vest. Besto 122b av to teiger hvorav den ene var Jåttåhaugen?

Nils og Tønnes Pedersen var ikke brødre, eller i slekt, men sannsynligvis godt kjente, fra samme miljø som Tønnes Johannes rundt haugianerhøvdingen John R. Haugvaldstad i Stavanger. Hvor Tønnes Johannes, som nevnt, hadde en sentral posisjon. Han var formann i byggekomiteen for *Nygadens Oppbyggelseshus*, som ble bygget på nabotomten til hans eget hus i Nygaten, og da Haugvaldstad døde i 1850 var han styreleder for Haugvaldstads minne.

Omtrent på samme tid som Nils og Tønnes Pedersen kjøper hver sine parter på Østvolden, kjøper sildegrossistens yngre bror, Johannes Tønnesen, Hillebergheien. Lillebror Johannes var kommet fra Sokndal til Stavanger i 1841. Før han kjøpte på Jåtten bodde han på St Pedersgjerdet og livnærte seg som tømmermann.

Vestergaard eies enda en kort tid av Tønnes Johannes.

	Gabriel Rasmussen Bores andel av LNo 87a...				
Arvet i 1840-årene:	Østvolden og Østvoldmyren		Østvolden, Jåtten vest, Valeberget, Kvalebergheien		Samlet skyld
Skyld:	2-2-4				2-2-4
Matrikkel 1850:			Nye LNo 116 og 117		
Salg 1850-54:	117	116b	116a		
Skyld:	0-0-20	0-0-20	2-0-12		2-2-4
Deling 1870	117	116b	116a		116c
Skyld:	0-0-20	0-0-20	1-0-6		1-0-6
					2-2-4

Utviklingen for Gabriels arv. Brødrene Tosten og Torger Tostensen kjøper og deler 116a i 1870. I forkant av dette har Gabriel solgt til Johannes Osmundsen (116b) og Ener Larsen 117.

Grafikk: THPersett

Det ville seg imidlertid ikke for sildegrossist Tønnesen. Han slet økonomisk, og gikk etter hvert konkurs. Foruten nevnte eiendommer på Jåtten og i Nygaten i Stavanger, eide Tønnes Johannes også parter i gården Christianslyst, løpenumrene 168 og 174, det som senere ble Gnr 20 Bnr 8. Også disse kom under hammeren som følge av konkursen. Direkte eller indirekte. Huset i Nygaten ble solgt våren 1852.

Konkursen medførte tvangsauksjoner også på Jåtten. Hillebergheien og deler av Østvold var alt solgt. Resten - 122b, 118b og 118d - ble tvangssolgt i 1853, til politibetjent Lars Westly.

I 1862 selger Westly 118d videre til Ole Olsen Lima, født i 1832 på Indre Lima i Gjesdal. Ole var gift med husmannsdatter Thomine Christiansdtr Jåthun. Oles bruk fikk senere bruksnummer 23.

Andelen bror Johannes Tønnesen hadde kjøpt, 118c Hillebergheien, slapp unna 'tvangsauksjons-spøkelset', så vidt det var. Johannes ble nok presset av brorens konkurs, og gården kom på auksjon, men konas slekt på Lea i Høyland kom ham til unnsetning.

I 1883 dør kona til Johannes, Ane Christine Mortensdtr (Lea). Men allerede i 1880 hadde Johannes delt sin del av Jåtten i 4 - nå var bruksnummer, som vi kjenner fra vår tid, under innføring:

- 118c - Vestgaard, ble bruksnr 22
- 118f - Midtgaard, ble bruksnr 25
- 118g - Østgaard, ble bruksnr 26
- 118h - Nordgaard, ble bruksnr 27

Johannes beholdt selv bruk 22. De øvrige gikk til dattera Josefa ved hennes mann Andreas Torgersen (bnr 25), sønnen Martin (bnr 26) og datteren Kristine (bnr 27). Det som er igjen av disse brukene i dag ligger mellom Motorveien og Nesbuveien, sør for den tidligere nevnte 1ste Linie.

Sommeren 1884 selger Johannes bruk 22, Vestgaard, til *pige* Gjertrud Ellingsdatter fra Lund. Tre måneder senere er han gift med Gjertrud og tilbake på Vestgaard. I matrikkelen for 1886, står Gjertrud som eier av Vestgaard og Johannes som eier av Nordgaard. Andreas og Martin fikk skjøter på sine bruk i 1884, mens Kristine måtte vente i nesten 20 år før hun fikk sitt. Det er faren som offisielt eier bruk 27 i 1886-matrikkelen.

	Tønnes Johannes' andel av LNo 87a...					...og av LNo 88a		
Kjøpt i 1840-årene:	Østvold		Vester- gaard	Hilleberg- heien	Samlet skyld	Østvold		Samlet skyld
Skyld:	1-0-3		1-0-8	0-1-17	2-2-4	0-1-17		0-1-17
Matrikkel 1850:	Nytt		LNo	118		Nytt LNo 122		
Salg 1851-53:	118a	118b	118d	118c		122a	122b	
Skyld:	0-1-6	0-3-21	1-0-8	0-1-17	2-2-4	0-0-17	0-1-0	0-1-17

Tønnes Johannes Tønnesens parter i Jåtten ved starten av 1850-årene. Skatteskylden forteller noe om gårdens størrelse/produktivitet, og var grunnlaget for skatt. Den ble angitt i (Skyld-)Daler-Ort-Skilling, LNo=løpenummer=kommunalt nummer på bruket. En deling av gårdparten var også en deling av skylden. Skylden for Vestergaard er etter at Svartholen er fradelt.

Grafikk THPersett

Østvold-eiendommene til Tønnes Johannes led en skjebne tilsvarende de på vestsiden. Eiendommene lå, som vi har sett, parallelt fra Jåttåhaugen og ned mot Jåttåvågen. Løpenummer 122 omtrent til Diagonalen, mens altså østdelen av 118 strakte seg helt ned til sjøen.

På østsiden av Diagonalen ligger i dag rester av bruk 33 og Jåtten skole med bruksnummer 71. Også disse kommer fra Jacob Larsens bruk i 1838 (LN^o 88a), men ikke fra Tønnes Johannes' part. Vurdert etter bl.a. skyld er nok bnr 33 nevnte part Thore Larsen solgte til Asser Enoksen.

Bruk nummer 31 (122a) gikk en relativt stabil framtid i møte. Ungkaren Tønnes Pedersen fra Mandal hadde bruket til han i en alder av cirka 70 år, i 1876, solgte til Halvard Paulsen Varland. Halvard var født på Tjensvold, men slekta kom fra Varland på Fogn. I 1876 var han sjømann og gift med en datter til Peder Endresen Jaatten, Ingeborg. Etter Ingeborgs død i 1877, ble Halvard gjengift med Alette Johannesdatter, datter til Johannes Tønnesen Jaatten, og dermed niese til Tønnes Johannes Tønnesen. Halvard og Ingeborgs etterslekt, familien Fjetland, hadde bruk 31 i om lag 130 år. Fortsatt har etterkommere mindre deler av jorda Halvard kjøpte i 1876. Peder S. Fjetland var gift med Halvard og Ingeborgs sønneatter Pauline Inga. Hun var dessuten på morsiden oldebarn til Jacob Larsen som tidligere nevnt hadde denne jorda i 1838. Mor til Pauline Inga, Ingeborg Boletta Jacobsdtr, var sønneatter til Jacob Larsen.

Nils Pedersens eiendom, lider en litt annen skjebne. Også Nils kjøper gården på krita. Han utsteder en pantobligasjon⁵ til Tønnes Johannes, og når konkursen etter hvert rammer, må obligasjonen innfris:

Conditioner hvorefter Nils Pedersens Gaard Jaatten ved Auction bliver at bortsælge for Gjeld til Tønnes J. Tønnessens Opbudsbo ifølge Obligation af 16. juli 1851 og Commissionsforlig af 7 Mai 1853.

Nils er høyst sannsynlig handels-/tømmermann Nils Pedersen Sandved fra haugianermiljøet i Stavanger. Han kommer opprinnelig fra Sandved i Ognå. Og det er nok på vegne av broren at Nils her får tilslaget på andelen han selv kjøpte noen få år tidligere:

Derefter skede Opraab og efter forskjellige Bud og Overbud blev Johannes Pedersen Sandved i Ougne Sogn ved Nils Pedersen Jaatten Høistbydende Marts 1855.

Johannes Pedersen Sandved, gårdbruker på Ognå, beholder andelen bare noen få måneder. Allerede i desember 1855 selger han videre til John Jacob Thorsen, sønn til Thore Hansen Jaatten som i 1838 hadde andelen med LN^o 85a, nytt løpenummer i 1850: 111. Prisen John Jacob betalte var den samme som Johannes Pedersen Sandved hadde kjøpt for. I tillegg har John Jacob kjøpt en part av farsgården av sin bror Gabriel Thorsen, løpenummer 111a. Anpartene 118a og 111a danner utgangspunkt for bruk nummer 1 på Jåtten. Blant annet dagens nedkjørsel til Jåttåvågen ligger på dette bruket, på 118a. De to delene lå ikke samlet, 111a lå der Boganess sykehjem i dag ligger.

De omtalte partene av østvolden og østvoldmyren med noe av dagens veisystem lagt på. 116a blir her på østsiden i 1871 delt på langs til 116a og c, som etter hvert blir deler av bnr. 11 og 13.

Kart: Widerøe/Grafikk THPersett/Statens kartverk

⁵ **Pantobligasjon:** Gjeldsbrev hvor gjelden er sikret ved pant, f.eks. som her i fast eiendom

Nedenfor Fjetland-gården, mot øst, ligger løpenummer 122b. Også dette var en del av tvangsauksjonen i 1853. Politibetjent Lars Westly er kjøper, men får skjøtet først i 1862:

Paategning på Auktionskjøde af 9de August 1862 afl. s. D. til L. Westly paa Parten LNo 118b i Jaatten ... hvorefter han ogsaa hjemles LNo 122b af Jaatten, ..., hvilken Part han ogsaa kjøbte ved Auctionen den 11te April 1853,

De to eiendommene, 118b og 122b, ser nå ut til 'å følge hverandre' en tid, før de igjen 'skiller lag'. I pantebok 11 for Jæren Sorenskriverembete finner vi at 118b...*var under Matrikuleringen sammenlagt med 122b der havde tilfølge at disse to bleve behandlede under et, er nu et særskildt Brug...*

Folketellingen i 1865 har ingen oppført som bosatt på bruk 122b. Lars Westly bor i Stavanger, og er den som på dette tidspunktet har hjemmel til eiendommen, selv om Osmund Aadnesen da hadde kjøpt denne. I folketellingen er Lars nå oppført som handelsmann. Noe vi også finner noen år senere da han gjør et krav mot Osmund, som i 1865-tellingen står som eier av 118b:

Aar 1867 den 30te December blev efter forlangende af Sagfører Johnsen Tvangsauction afholdt i Osmund Aadnesens Hus på Jaatten i Hetlands Thinglag over LNo 118b ... med Huse og Herlighede for Gjeld til Lars Westly....

Sannsynligvis eier Aadnesen både 118b og 122b, da den aktuelle *Executionen*⁶ er tinglest på begge eiendommene. Lite tyder imidlertid på at han har fått skjøte på eiendommene.

Allerede i 1856 hadde Osmund kjøpt av Westly:

Ved kjøbekontrakt af 22de Marts 1856 solgte Lars Westly til Osmund Aadnesen Jaatten den östre Deel af sin anpart i Gaarden Jaatten i Hetland Tinglag kaldet «Østvold» tillige med et paa samme staaende Fjøs og Lade samt et tilhørende Torvmyrstykke.

Noe av kjøpesummen betalte Osmund ved å overta gammel gjeld, fra da Tønnes Johannes kjøpte jorda av Asbjørn Vik jr. i 1847. Lars og Osmund tolker kontrakten ulikt, og saken havner i retten. De er uenige om innfrielsen av pantobligasjonen Tønnes Johannes lot ustede til Asbjørn Vik, og som siden 1847 hadde heftet ved eiendommen.

Osmund var en oppegående mann, og var ved ulike anledninger brukt som domsmann i retten. Så her ble det en tvist mellom en tidligere politibetjent og en troverdig legdommer og Jåtten-bonde.

Fra området hvor det fortsatt (2016) er jorder på østvolden. Bildet er tatt fra bruk 31, sørøst på Fjetland-gården, ved grensen til bruk 24, og med bruk 32 på motsatt side av øst-vest-steingjerdet i bakkant, midt i bildet.

Foto: THPersett

⁶ **Execution:** Gjennomføring, fullbyrdelse, effektivering – her av tvangsauksjonen som følge av rettsaken i september 1866.

Westly fikk imidlertid medhold i retten og saken ender med tvangsauksjon. Fordi Osmund ikke innfridde obligasjonen.

Executionsforretning afholdt 16 October 1866 for Osmund Aadnesen for Gjeld med Omkostninger til Lars Vestly...

Lars kjøper bruket tilbake. Saksomkostningene må Osmund gjøre opp for, og de må betales raskt:

Prosessens Omkostninger afkreves: At efterkomme inden 3 – tre – Solemerker⁷ efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Executionstvang.

Handelsmann Lars Westly videreselger nærmest på direkten:

Undertegnede Handelsmand L. Westly som ifølge Auktionskjøde af 23de April 1868 er Eier af en Anpart LN^o 118b ...selger og skjöder denne Eiendom med Huse og Herligheder og med de samme Rettigheder som tilkommer mig ifølge Executionforretning af 18de October 1866 og Tvangsaudtion av 30te December 1867 til John Jacob Thorsen Jaatten.

Thorsen eier nå 118a og b. I tillegg kommer nevnte andel i farsgården, 111a, som ligger sør for dagens Viking stadion og grenser til Boganes. John Jacob betaler Westly ved å overta gjelden som påhviler bruk 118b, pluss at han skal betale Westly 100 Spd senest 25. april 1870:

...Saafremt det ved Høiesteretsdom bliver afgjort at Overretsdom i Sag anlagt af L. Westly mod Osmund Aadnesen Jaatten skal staa ved Magt.

Dommen i overretten, er tydeligvis anket til *Høiesteret*. John Jacob vil sikre seg i forhold til dette. Det ender imidlertid med at han betaler beløp og renter i hht avtale, noe Westly bekrefter i mars 1872.

John Jacob Thorsen sitter fortsatt som eier av 118b – bnr 2 - i 1886. Da er imidlertid bruket halvert. 118e, senere bnr 24, er fradelt og solgt til Jon Evensen. Delingen ble gjort i 1874. Bruk 24 gikk fra *Postveien* og grenset – og grenser - i vest til bnr 31, Fjetland-gårdens sydøstre del. På 1890-tallet omstrukturerte John Jacob sine to bruk, bruk 1 og 2, og lot noe gå videre til sine sønner Enok Thorsen og Theodor Johnsen. Eiendommen som besto av flere parseller, ble nå delt mer praktisk:

Eiendommen laa ikke tidligere i fællesskab, men ved den stedfundne deling har hvert brug fået sine eiendele saameget samlede og de dem tillagte teige have erholdt en for fredning og afbenyttelse saa hensigtsmessig form, som de stedlige forhold tillader.

Fra bruk nr 1 utskilles bruk 67, Nydal, til Enok, og fra bruk 2 fradeles bruk 68, Øvregård, til Teodor. Teodor kjøper også tilbake bruk 24 som faren hadde solgt til Jon Evensen i 1874.

		Tønnes Johannes' andel av LNo 87a...								...og av LNo 88a		
Kjøpt i 1840-årene:	Østvold		Vester- gaard	Hillebergheien				Samlet skyld	Østvold		Samlet skyld	
Skyld:	1-0-3		1-0-8	0-1-17				2-2-4	0-1-17		0-1-17	
Matrikkel 1850:	Nytt LNo			118					Nytt LNo 122			
Salg 1851-53:	118a	118b	118d	118c					122a	122b		
Skyld:	0-1-6	0-3-21	1-0-8	0-1-17				2-2-4	0-0-17	0-1-0	0-1-17	
Delinger 1860-1880:					Vest- gaard	Midt- gaard	Øst- gaard	Nord- gaard	Samlet skyld	Østvold		Samlet skyld
Matrikkel 1886	118a	118b	118e	118d	118c	118f	118g	118h		122a	122b	
Nye bruksnumre:	Br 1*	Br 2	Br 24	Br 23	Br 22	Br 25	Br 26	Br 27		Br 31	Br 32	
Skyld:	0-1-6	0-1-22	0-1-23	1-0-8	0-0-13	0-0-13	0-0-13	0-0-2	2-2-4	0-0-17	0-1-0	0-1-17

*Oppdelingen av Tønnes Johs. Tønnesens to andeler i Jåtten, i perioden 1847-1886. Navn på enkelte av brukene er kommet etter 1886. * - Del av*

Grafikk THPersett

⁷ **Solemerke** kaltes en rettsfrist på ett døgn, egentlig innen sola for neste gang passerer samme sted på himmelen.

Matrikkel 1838		Matrikkel 1850		Folketelling 1865		Folketelling 1875		Matrikkel 1886			
Løpe Nr	Tilhørte	Lnr	Tilhørte	Lnr	Tilhørte	Lnr	Tilhørte	Lnr	Bnr	Tilhørte	Bruksnavn ⁺
85a	Thore Hansen	111	Thore Hansen	111a	John Jakob Thorsen	111a	John J.	111a	1	John Jakob	Jaatten
				118a		118a		118a			
				118b	Osmund Aadnesen	118b	Thorsen	118b	2	Thorsen	Jaatten
						118e	Jon Evensen	118e	24	Jon Evensen	Øvregard
				118c	Johannes Tønnesen	118c	Johannes Tønnesen	118c	22	Gjertrud Ellingsdatter	Vestgaard
								118c	25	Andreas Torgersen	Midgaard
								118c	26	Martin Johannessen	Østgaard
								118c	27	Johannes Tønnesen	Nordgaard
				118d	Ole Olsen Lime	118d	Ole Olsen Lime	118d	23	Ole Olsen Lime	Jaatten
87a	Halvor Thorsen	117	Ener Larsen	117	Rasmus Rasmusen Thu	117	Nils Knudsen Lien	117	21	Nils Knudsen	Bergtun
				116a	Gabriel Rasmussen Bore Brøren Rasmus bor og driver	116a	Torsten Torstensen	116a	11	Torsten Torstensen	Jaatten
								116f	15	Jens Kristiansen	Jaatten
								116g	16		Valeberg
								116h	17	Torsten og Torger Torstens- sønner er fortsatt oppført som eiere, men har solgt brukene	Vestre
								116i	18		Midtre
								116d	14		Østre
								116e			
								116k	19		Vestre
								116l	20		Midtre
							116c	116c	13	Tobias Torgersen	Jaatten
				116b	Johannes Osmundsen	116b	Bjørn A. Larsen	116b	12	Bjørn A. Larsen	Jaatten
				145b		145b		145b			
85b-92b	Ole Gitlesen	145	Ole Gitlesen	145a	Lars Svendsen	145a	Lars Svendsen	145a	56	Lars Svendsen	Bogenes
88a	Jacob Larsen	122	Tønnes J. Tønnesen	122a	Tønnes Pedersen	122a	Tønnes Pedersen	122a	31	Halvar Paulsen	Østvold
				122b	Lars Vestly	122b	Bendix Osmundsen	122b	32	Bendiks Osmundsen	Jaatten

Eiere/oppsittere på omtalte bruk i perioden 1838 – 1886. Noen av brukene har - som vi har sett - også hatt eiere mellom målepunktene. De er ikke med her. LN^o 85b-92b på Ole Gitlesens eiendom forteller at bruket på Boganes tidligere, fram til utskiftingen på 1830-tallet, var en husmannsplass under gårdene 85a-92a på Jåtten.

*-noen av bruksnavnene andre enn Jaatten er kommet til etter 1886.

Grafikk: THPersett

Executionen i 1866 og tvangsauksjonen i 1867 omfattet også 122b. Dette bruket ble imidlertid kjøpt av Osmund Aadnesens sønn Bendix:

Efterat kondisjonerne vare oplæste blev Eiendommen tilstaaet Bendix Osmundsen Jaatten for en Kjøbesum af 425 Spd

Bendix fikk skjøte på 122b i 1873 og er fortsatt eier av bruket i 1886. Bruket har da fått bruksnummer 32.

Matrikkelen fra 1886 forteller at Tønnes Johannes' to anparter fra 1840-årene nå er blitt 10 ulike bruk. Løpenummer 122 er fortsatt todelt, andelene 122a og b, med nye bruksnumre 31 og 32. Videre er, slik vi har sett, løpenummer 118 delt i 8, i 118a-h. 118a er sammenføyet med 111a til bruk nr 1. De øvrige 7 delene er brukene 2 og 22-27. Bruk 1, 2 og 24 ligger på østsiden av Jåttåhaugen; på østvolden, i østvoldmyren og i Jåttåvågen. De øvrige delene, brukene 22-23 og 25-27, ligger i vest.

I løpet av årene fra 1838 til 1886 har fler enn 15 personer eid av denne jorda, som utgjorde cirka 10% av jordeverdiene på Jåtten. Ikke alle eierne er registrerte i tilgjengelige matrikler eller folketellinger.

	Gabriel Rasmussen Bores andel av LNo 87a...											
Arvet i 1840-årene:	Østvolden og Østvoldmyren		Østvolden, Jåtten vest, Valeberget, Kvalebergheien									Samlet skyld
Skyld:	2-2-4											2-2-4
Matrikkel 1850:			Nye LNo 116 og 117									
Salg 1850-54:	117	116b	116a									
Skyld:	0-0-20	0-0-20	2-0-12									2-2-4
Deling 1870	117	116b	116a						116c			
Skyld:	0-0-20	0-0-20	1-0-6						1-0-6			2-2-4
Delinger 1870-1885:	Bergtun				Vale berg	Vestre	Midtre	Østre	Vestre	Midtre		
Matrikkel 1886	117	116b	116a	116f	116g	116h	116i	116d	116e	116k	116l	116c
Nye bruksnumre:	Br 21	Br 12*	Br 11	Br 15	Br 16	Br 17	Br 18	Br 14	Br19	Br20	Br 13	
Skyld:	0-0-20	0-0-20	0-3-23	0-0-12	0-0-10	0-0-2	0-0-2	0-0-10	0-0-3	0-0-2	0-4-20	2-2-4
* - del av												

Den videre oppdelingen av Gabriels arv fra 1840-årene. Etter at Tosten og Torger Tostensen har delt 116a i 1870, selges Kvalebergheien i 1879 til Henrik Johnsen. Han deler opp og videreselger i første halvdel av 1880-årene. Likevel er brødrene oppførte som hjemmelshavere⁸ i 1886.

Grafikk: THPersett

Teller en også med det Gabriel Rasmussen Bore arvet i 1846, kan antallet bruk og brukere mer enn doubles.

Tønnes Johannes' insolvens⁹ har hatt konsekvenser for eiere av flere bruk på Jåtten. Nils Pedersen Sandved måtte kaste inn håndkleet kort tid etter at han hadde kjøpt. Etter at avbetalingsbetingelsene uventet ble endret. Johannes Tønnesen var nære på å bli revet med i brorens konkurs, men svigerfamilien bidro til å berge gården. Osmund Aadnesen, som kjøpte fra konkursboet, slet også med forutsetninger han kanskje ikke innså konsekvensene av da han kjøpte. Riktignok valgte han en rettsrunde på betalingsbetingelsene, men heller ikke det hjalp.

Det var imidlertid ikke bare bønder på Jåtten som fikk merke følgende av konkursen. Tønnes Johannes var, som nevnt, svært sentral i Stavangers haugianermiljø. Og vi er i en tid hvor det mer låntes hos familie, venner og bekjente, enn av banken. Det var ikke spesielt annerledes i miljøet rundt Haugvaldstad og *Nygadens Opbyggelseshus*. Den tidligere byggekomiteformannen for *Opbyggelseshuset*, Tønnes Johannes Tønnesen, synes å ha hatt relativt lett tilgang til midlene han trengte. I hvert fall i utgangspunktet.

Det hadde seg nemlig slik at en dreng hos John R. Haugvaldstad, Tønnes Hansen Hognestad, ved Haugvaldstads død i slutten av 1850, hadde penger til gode hos sin husbond. Etter hvert fant han ut at disse muligens kunne være tapt. I begynnelsen av april 1854 kontaktet han derfor bobestyrer Mons Johnsen om sitt tilgodehavende og forklarte situasjonen; at Haugvalstad – dels uten drengens vitende – hadde lånt bort pengene til sin trofaste medarbeider og *broder i troen* Tønnes Johannes.

Andragende til J: Hougvalstads Bod.

Da jeg som bekjendt har Tjendt som gaards Dreng hos aføde John Haugvalstad for omtrindt 5 aar siden, og da jeg ej havde min aars løn fornøden men vilde have de penger staaende hos bemelte J. Haugvalstad til jeg selv behøvede mine penge, men da bemelte selv ej havde brug for pengene, saa udlaadte han dem for at jeg skulle faae rendte til Tønnes Johannes Tønnesen mig uafvidende, og en Tid efter Sagde min Husbonde mig at han havde laandt 24 Spd. af min Løn til Thønnes Johannes, og med det samme spørte han om jeg ej vilde laanne ham til det blev 50 Spd., og rimeligviis da jeg var førnjet (sic) med min Husbondes vilje da han var for sine Tjenmere som en Fader, ja mere, da ej nogen andet vidste eller trenkte andet end at Tønnes Johannes var en af de ædlestes troes Brødre, men da jeg selv behøvede noget til eget brug fik T. Johannes ej mere, uden at det i alt blev 38 Spd. siger otter og Tredive spedsid[al]ler uden om renter, saa at rente og sum omtrindt blev 40 til 50 Spedsidaler.

⁸ **Hjemmelshaver** - Den eller de personene som er tinglyst som eiere av en eiendom

⁹ **Insolvens** – den som skylder penger klarer ikke å innfri sine økonomiske forpliktelser når disse de forfaller

Nu som bekjendt Døde min og fleres kjere Husbonde og Thønnes Johanis gik bagdøren som flere af hans lige der aagrer med fremmed gods, som refen i Lurehulen, her af haaber jeg enhver kan see hvor for jeg vender mig til bemelte Boe, da jeg i sandhed troer at havde J: Haugvaldstad levet havde han udbetalt mig baade sum og rentte, da han selv var den som udlaan (sic) min Løn jeg ved nok at jeg ved Lovens bud jndtiet kan fordre uden Samvittighed vil tale i min Sag og for Selv at komme til roe leger jeg min anke for Dagen for Boets vedkomne først andere, hvor jeg haaber at samvittigheds stemme taler højere end den udvortes Lov

Stavanger d. 3 April 1854

Ærbødigst

Thomas Hansen Hognestad

Ellerat have hørt Tønnes (sic) Hansen Hognestads mundtlige Forklaring betreffende Ovenanførte, tillader jeg mig at foreslaae, at han af Haugvaldstads Bo gives en Erstatning af 24 Spdr. og derhos beholder hvad der i sin Tid tilfalder ham af T.J. Tønnesens Bo.

Stavanger, d. 4 April 1854.

Ærbødigst M. Johnsen

Samtykker med M. Johnsens Forslag

M. Svendsen ligesaa P. E. Ramsland ligeledes Lassen.

Innholdet i Tønnes Hansen Hognestad henvendelse til bostyret for skiftet etter John R. Haugvaldstad. Som det framgår av gjengivelsen, brukes både Thomas og Tønnes som fornavn på drengen til Haugvaldstad. Tønnes er nok rett navn, skifteprotokollen etter Haugvaldstad tilsier det, (sic) etter Tønnes indikerer også dette.

Kilde: Erling Haaland/ Statsarkivet i Bergen

Skal vi tro jærbuens framstilling, fremstår sider ved utlånet uryddig. Haugvaldstad har tydeligvis vært klar over hvem sine penger han har lånt ut, men uten å fortelle eieren om disponeringen. Tønnes vet å si noe om det, men bebreider låntaker, ikke utlåner. Den som nå lider og risikerer å miste alt er imidlertid Tønnes Hognestad selv. At Tønnes Johannes var ansett som, og sikkert også var, den *ædlest* troes *Broder*, kan så være, men det hjelper bare så lite når det kommer til de harde fakta. Tønnes mer enn kjenner på ubehagelige tanker og følelser. Han setter ord på disse samtidig som han appellerer til bostyrets samvittighet. Det dreier seg mye om etikk og moral, kanskje mer enn om juss. For drengen fra Hognestad. Han blir bare delvis hørt, og får de 24 spesidalerne husbonden har lånt bort uten hans vitende. Men han får ingen renter. Det øvrige beløp må han nok ta ansvar for selv. Det får bli et oppgjør mellom ham og Tønnes Johannes på et senere tidspunkt, mener bobestyrelsen.

Ved avslutningen av boet etter *farvemester John R. Hougvaldstad*, den 16. august 1855, er det tatt med under *Indtækt og Formue*, 400 Spd til gode hos Tønnes Johannes Tønnesen, som er gitt melding om til hans konkursbo: *Boggjeld 250 SpD, de i Incassators¹⁰ Regnskab heraf opførte Renter med 45 Spd finder Skifteretten ikke at kunne debitere¹⁰ her. Videre hans Gjeld i Anledning Bestyrelsen af Boets¹¹ Landeiendom 150 Spd, tilsammen 400 SpD som ere anmeldte i Debtors Opbudsbo¹².*

Under *Gjeld og Udgifter* finner vi Tønnes Hansens 24 SpD. Dessuten er han ytterligere kreditert 12 SpD, uten at beløpet er spesifisert. Om det dreier seg om erstatning utover de 24 SpD, eller om det er annet som Haugvalstad skyldte sin tidligere dreng, sies det lite om. Uansett, Tønnes fra Hognestads på *Jæderen* har ikke fått alt han mener å ha til gode.

Etter konkursen bor Tønnes Johannes ved folketellingen i 1865, på Boganes. Som husmann. En kan vel ikke se bort fra at også det dreide seg om broderlig hjelp, en slags vennetjeneste? Personer fra flokken rundt forsamlingshuset i Nygaten var involverte i teglverket på Boganes. Tønnes Johannes bodde her sammen med kona Martha. Også datteren Ane er i 1865 oppført her, med sivilstatus gift. Hun er ved årskiftet 1865/66 nygift med Samuel Samuelsen d.y. på Gausel. Også hans far var involvert i teglverksdriften.

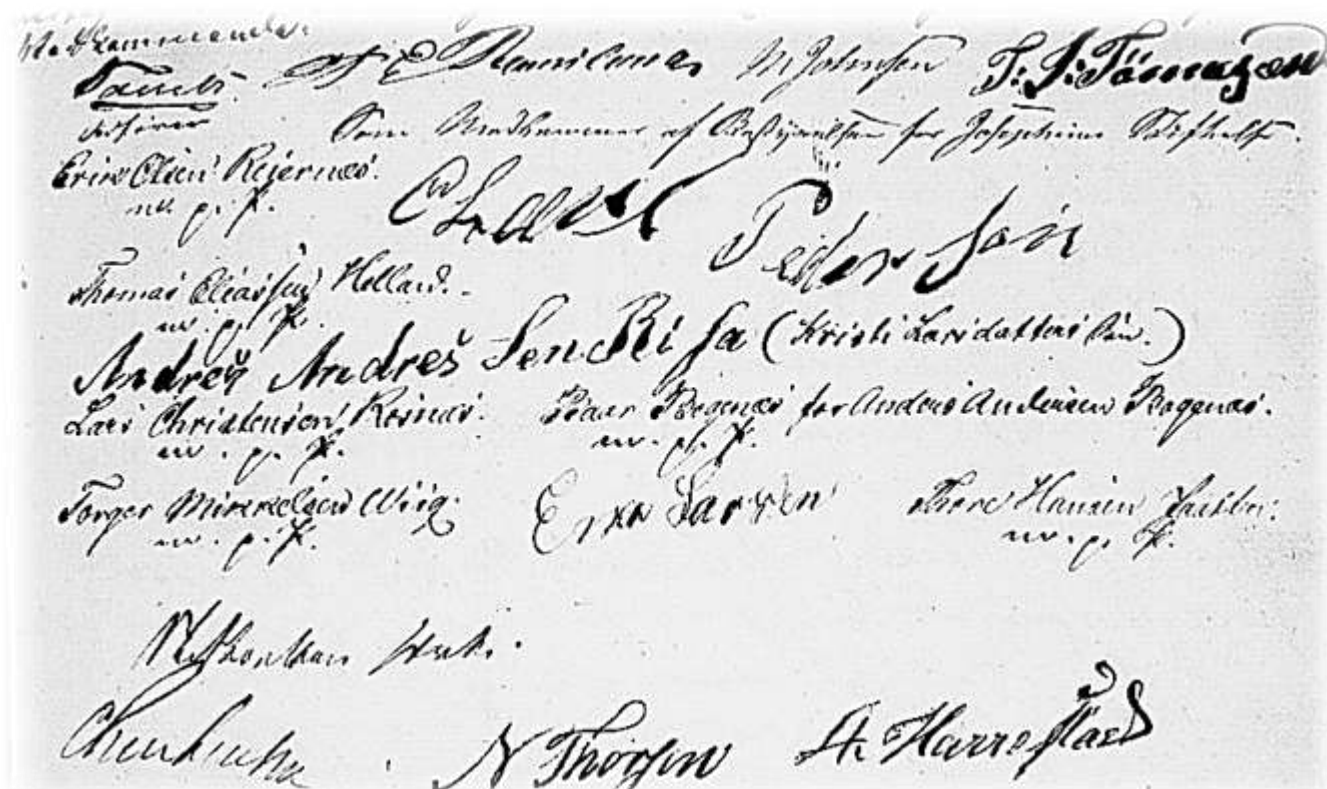
¹⁰ **Incassator** – en som innkasserer. **Debitere** – føre som gjeld. **Debitor** – den som skylder penger.

¹¹ **Haugvaldstads dødsbos**

¹² **Opbudsbo** – boet etter en konkurs på skyldnerens egen begjæring

På Boganes dyrket Tønnes Johannes og Martha havre og poteter. De hadde dessuten en hest og ei ku.

Samuel d.y. står i 1865 oppført på foreldrenes gård på Gausel, LN^o 104, senere bruk 10. Etter hvert får han utskilt en egen liten del av gården, LN^o 104b (bruk 11), før han, på 1890-tallet, kjøper farsgården *mod at svare føderaad til sælgeren*.

Da Stavanger skifterett startet behandlingen av boet etter John R. Haugvaldstad i mars 1851, ga arvingene uttrykk for at Haugvaldstads disposisjoner var juridisk ugyldige. Blant annet skulle mye av hans eiendommer, deriblant Haugvaldstads minne, gå til Josefinestiftelsen. Den 9. juni 1852 kom det til forlik mellom arvingene og styret for stiftelsen. Tønnes Johannes' sentrale posisjon i Haugvaldstad-systemet bekreftes ved at han er en av underskrifterne av forliksprotokollen. Signaturen hans ses øverst til høyre blant signaturene.

Kilde: Stavanger skifterett Skifteprotokoll BB 11A, 1849-1858, s 144a

Tønnes Johannes Tønnesen dør som husmann på Gausel den 13. juni 1871. Husmannsplasen ligger «kant-i-kant» med svigersønnens nye eiendom. Om svigersønn Samuels eiendom heter det en månedstid etter Tønnes Johannes' død:

Oprindelig bestaaende af et Stykke uopdyrket Udmark ligger den solgte Parsel paa østre Kant af Hovedveien hvoraf den begrænser i vest medens den mod Nord støder til Peder Rasmussens Eiendom, i øst til Søen, men i Syd til afdøde Tønnes Johannes [Tønnesens] Husmandsplads.

Vi er i området mellom 'riksveien' og sjøen, omtrent ved dagens Gausel stasjon. Den ubebygde eiendommen nord for stasjonen og odden innenfor Sandholmen nord for boligfeltet Frøystad Gård tilhørte Peder Rasmussens eiendom, LN^o 107, senere bruksnumrene 17 og 18. Tønnes Johannes' *Husmandsplads* lå på bruk 6 som i 1871 var eid av Halvor Olsen, på en part av gården som i dag er del av boligfeltet. Da Halvor like etter Tønnes Johannes' død delte bruket sitt mellom sønnene Eilert og Ole, het det i skylddelingsdokumentet om en part nede ved sjøen, helt adskilt fra resten av eiendommen:

Det har tidligere været Udmark hvoraf det endnu bestaar for en Deel og har til Dags Dato været beboet af Tønnes Johannes Tønnesen der nu er avgaaet ved Døden. Denne Del af Gaarden forbeholdt Halvor Olsen sig saavel det dyrkede som udyrkede der ligger udenfor den øvrige Del af Gaarden.

I dødsfallprotokollen kan vi lese at det etter Tønnes Johannes var *Intet til skifte*. Om Tønnes Hansen fra Hognestad da ikke hadde fått sine penger, måtte han nok se langt etter disse.

NORWAY-HERITAGE

HANDS ACROSS THE SEA

Passenger lists 1825 - 1873, Norwegian emigrant search

[Passenger lists](#) |
 [Ships](#) |
 [Norway Heritage Forum](#) |
 [Image Gallery](#) |
 [Contact info](#) |
 [Links](#)

Special signs:	Passenger
?? signifies that the handwriting in the original is indistinct or illegible. Part of a name, or an entire name might not be possible to decipher. !! signifies that this information in the source must be wrong for obvious reasons. !! alone in a field means that the information is missing.	Name: Tønnes Hansen Hagnest Remarks: With girl Karen, Stavanger Passenger on: Brig Urda 1854, from Stavanger - Kragerø Apr. 20 to Quebec June 22 Source: Private archive K. Bjo - Transcribed by Trond Austheim - 2010 Passenger list

[Return](#)

Er Tønnes Hansen Hagnest skipsmannskapets oppfatning av det lokale Tønnes Hansen Hognest...?

Kilde: Internett/Norway-Heritage

Men kanskje hadde bondesønnen fra Hognestad i 1871 for lengst glemt sitt tilgodehavne i Stavanger, og ovenfornevnte henvendelse til bostyret i 1854 var et ledd i å skaffe midler til en Amerika-reise? For allerede 2-3 uker etter møtet med bostyret, reiser en Tønnes Hansen Hagnest fra Stavanger til Quebec i Canada, med briggen Urda. Veien om Quebec var på den tiden en vanlig reiserute til det forjettede Amerika. Med seg har han en *pige Karen*. 'Vår' Tønnes fra Hognestad hadde en uektefødt niese Karen, søsterdatter, som i 1854 var 30 år. Seks år yngre enn onkelen Tønnes. Er det de to som her drar fra Stavanger til Amerika denne april dagen i 1854? Uansett, vår Tønnes fra Hognestad i Time er ikke å finne i den norske folketellingen for 1865, eller i senere folketellinger. Jeg har heller ikke funnet ham i aktuelle dødsfallprotokoller mellom 1854 og 1865.... Så her kan det – om ingen alt vet – være rom for å lete videre?

Kilder: Birger Lindanger og Jørg Waula: Time Gard og ætt II, Time kommune 2006
 Ola Aurenas: Høyland gards- og ættesoge gjennom 400 år, 1500-1900, Høyland kommune 1952
 Torgeir Edland: Gards- og ættesoga for Hå, Hå kommune 1972
 Erling Brunen: Klepp gards- og ættesoga gjennom 400 år, Klepp kommune 1963
 Digitalarkivet, Stavanger Byarkiv og Statarkivet i Stavanger:
 Skannede pantebøker, skifteprotokoller og tinglysingsdokumenter, med noe tolkeassistanse fra: Slekt og Data (tidl. DIS-Norge) – Slektsforum/Tyding av kildematerialet
 Folketellingene i 1865, 1875, 1891, 1900 og 1910
 Skannede kirkebøker
 Matrikkeler fra 1838, 1850 og 1886
 Stavanger Bystyrets forhandlinger 1844-1850
 Amerikanske folketellinger
 Gunnar A. Skadberg: Anders Andersen Reianes og Tegilverket på Boganes, Jåtten og Hinna historielag: Årbok nr 1
 Erling Haaland: John Rasmussen Haugvaldstad, Misjonsselskapets forlag 1959
 Halvard Bjørkvik: Finnøy Gard og Ætt III, Finnøy kommune, 1997
 Trygve Ege Olsen m.fl.: Sokndal bygdebok, bind 2, Sokndal kommune, 2006.
 Gudtorm Mikkelsen: Gjesdal Gards- og ættesoge, Indre del band 1, Frafjorddalen og Østabødalen, Gjesdal kommune 1994
 Stavanger Byleksikon, Wigeland Forlag, Stavanger 2008
 Norges Bebyggelse, Rogaland Midtre del, Norsk faglitteratur, 1958
 Wikipedia